

návající systém S. N. a aby se zřídil světový parlament, jímž Společnost Národů ve skutečnosti jest. Kniha bude nepostradatelnou příručkou všem, kdo se dnes zajímají o mezinárodní otázky. Dr. K. Jelínek.

PROF. DR. KURT RITTER: SVĚTOVÁ KRISE ZEMĚDĚLSKÁ. Vydalo ve sbírce »Časové otázky« jako svazek 9. nakladatelství »Orbis« v Praze 1930. Stran 100 za Kč 13.—.

Studie Ritterova, přeložená z »Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft«, má podle Dra. R. Buchtely, který ji opatřil v knižním vydání předmluvou o naší zemědělské krizi a pokusech o její řešení, za úkol objasniti souvislost krise zemědělské s proudy hospodářství světového a poukázati na přebohatou směsici spletitých zájmů, jež jsou jí dotčeny. Jsem přesvědčen, že knížka splní dobře své poslání, jsouc prací vynikajícího odborníka, jehož diagnosa nemůže zůstati nepovšimnuta sebe vypjatější třídní politikou.

Autor ukazuje, že novota v mentalitě zemědělců spočívá v tom, že se zemědělec vpravuje znenáhla ve stále nových dílech zeměkoule do epochy tržebně-hospodářské. Při sledování tendencí světového zemědělství jde v podstatě o dvě různé věci: předně o bezprostřední vliv války, jehož účinek, byť i nebyl krátkodobý, jest přece jen časově omezen, a za druhé o pronikavé proměny, jež spočívají ve všeobecném hospodářském vývoji a jsou výrazem starých i nových trvalých sil. Vedle povlovného zlepšování techniky zpracování půdy, obdělávání, ošetřování a sklizně stojí změny, které se projevují více méně náhle v hospodářských předpokladech zemědělské výroby. Vše vede k novému poměru sil, působících v zemědělství. Půdě dostalo se jiného místa v zemědělském produkčním procesu. Zemědělec vstoupil v zápas s účinky zákona o ubývajícím výnosu při stoupajících nákladech. Vzpruhou tohoto zrevolucionování zemědělského světa jest to, co se obecně nazývá kapitalistickým způsobem myšlení, snahou po zisku pokud možno největším. Čím dál, tím více budou se zemědělci na celé zeměkouli horlivě snažiti, aby vytěžili z půdy co jen možno, pokud stoupání produktivity připadne k dobru jedině jim. Při tom na místě europeisačního procesu, neseného kulturními snahami, vystupuje ve světě vždy více amerikanisační proces, při němž má hráti roli pouze materiální stránka techniky. Změny, nastavší v zemědělství vítězstvím kapitalismu, možno označiti podle autora tak, že vydatnost zemědělské výroby vyrostla nad možnosti odbytu za ceny, jež by se rentovaly, a že v tom jest třeba spatřovati hlavní příčinu světové agrární krise. »Pouze následkem neznalosti způsobu hospodaření v zemědělství jest možno, že se ještě dnes v zemědělském oboru upírají ke kapitalistickému duchu ty možnosti uplatnění, které se mu všude jinde přiznávají, že ještě dnes ve velké většině případů označuje se agrární krise jako následek války, ne sice jako následek konjunkturální, ale strukturální povahy... Tak jako v mnoha jiných oborech, uspíšila válka také v zemědělství vývoj, ke kterému by bylo i bez ní došlo. Pozoruhodným při tom zůstává to, že vlivem války, zvláště však vlivem inflací, jež zrevolucionovaly hospodářské smýšlení zemědělcovo, tento proces nebyl jen urychlen tam, kde již započal, jak tomu bylo ve většině evropských zemí, ale že byl vyvolán vlivy válečnými dříve tam, kde o něm dosud nebylo stopy.« (Str. 55).

Autor poukazuje na řadu zajímavých zjevů, jako na př., že při stoupajícím blahobytu počíná od jistého bodu spotřeba obilí klesati ve prospěch konsumu jiných poživatin, jak se rozmáhá pěstování zemáků, jak třtinový cukr ohrožuje výnosné pěstění cukrovky, jak se těší stále větší oblibě výrobky zahradnictví, jak chlazené maso zatlačuje na mezinárodním masném trhu maso zmrzlé a jak právě vývoz chlazeného masa vede též ke zvýšení produkce masa, jak počíná též působiti hnutí ve prospěch ovoce a zeleniny, chovu drůbeže atd. a zdůrazňuje, že za obtížnou situaci zemědělství jest činiti zodpovědnou celou řadu příčin, které působí v každé zemi jinak. Příčiny krise formuluje pak takto: »Světovou agrární krizi nelze prostě označovati jako následek války. Účinky války mohly se státi jen proto tak působivými, že jiné faktory daly jim příležitost k větší aktivitě. Účinky války zakrývaly jen vývoj dosud latentní. Vnikání kapitalismu do světového zemědělství, vedlo k mohutnému kvasnému procesu. Tento jest činiti speciálně zodpovědným za obtížnou situaci zemědělství potud, že teprve jím byla připra-

vena půda pro možnost působivosti sil jiného původu. *Situace zemědělství*, jež byla ve znamení zákona o nákladech *stabilní*, stala se sama ze sebe *vlivem kapitalismu labilní* a zakolísala po válce vlivem sil zvenčí, jež znemožnily, aby konsum a výroba zůstaly si přibližně rovnými. Podaří-li se však ovládnout síly válkou rozpoutané, bylo by lze již tím čeliti nejhorším zjevům agrární krise« (str. 88—89). Pro opatření jak svépomoci tak i pomoci se strany státu platí podle autora všeobecně, že jich vyhlídky na úspěch jsou tím větší, čím více budou bráti ohled na světové hospodářské změny. A. Klimt.

DR. KAREL GALLA: POKROK JAKO IDEA A JAKO SPOLEČENSKÁ SKUTEČNOST. Odpověď mým kritikům. Praha, nákladem vlastním, str. 21.

Z pěti kritiků své práce, jimž dr. Galla souborně ve své brožurce odpovídá, věnoval více než polovinu místa mně. Přes to váhal jsem psáti svoji dupliku, obávaje se, že urážlivý a nevěcný tón odpovědi Gallovy činí další diskusi nemožnou. Neboť tam, kde jeden s diskutujícími používá osobních invektiv (str. 20 »... je lež, která může vésti k blamáži«, str. 21 »těmito manýrami si získá dr. Machotka úspěchy ve společenském životě, ale ne ve společenské vědě« a pod.), zdá se, že není místa pro vědu a pro uvádění rozvážených a s přesvědčením objektivitv míněných argumentů. Vážnost obrany Gallovy byla také oslabena tím, že na čtyřech místech místo vyvracení mých výtek věnoval se kritice mé vlastní knihy před třemi léty(!) vydané (proč nekritisoval když vyšla?) Nebráním se kritisování svých prací, zdá se mi však, že při vyvracení výtek, učiněných jeho práci to není na místě. Dr. Galla vystavuje se tím rozhodně domněnce, že nemá dosti jiných věcných důvodů na obranu svého vědeckého díla.

Svoji kritiku Gallovy knihy v posledním čísle shrnul jsem v závěru v osm bodů. Z nich tři, a to právě z nejzávažnějších, ponechal dr. Galla bez odpovědi. Ani jedním slovem jich neodmítá, mohu se tedy právem domnívati, že je uznal za přesvědčivé. Konstatoval jsem v nich, že ve své práci *nedospěl k žádnému vědeckému výsledku, že závěrečné definice, k nimž se dopracoval po 250 stránkách výkladu jsou pouhými tautologiemi (které činí zbytečným výklad i závěry z něho učiněné) a že ve svých úvahách nedodržel plynulého myšlenkového sledu (závěry nejsou většinou získány ani dedukcí ani indukci, jsou prostě neorganicky do textu vsunuty)*. Přijal-li dr. Galla tyto moje velmi závažné tři výtky, přijal tím současně i moje vědecké odsouzení svého díla (ostatně shodně vyslovené ve všech dosavadních kritikách, které o jeho práci vyšly).

Ostatním výtkám mé kritiky činí dr. Galla rozhodné námitky. Především brání se tomu, že nemá methodologického a noetického stanoviska, to jest, že směšuje a střídavě zaměňuje stanovisko empirické a filosofické. Přes podrobný výklad a rozvedení svých myšlenek ve své odpovědi nemohl se dr. Galla ubrániti. Naopak jeho obrana jen znovu *v plném rozsahu potvrzuje moji výtku*. Pravil jsem, že jako empirický sociolog dr. Galla prohlásil pokrok za fikci a při tom na jiném místě opětovně mluvil o pokroku skutečném, objektivním. Čili, že se čtenář z jeho rozsáhlé studie nedověděl ani nejelementárnější předpoklad všeho uvažování o pokroku, totiž existuje-li pokrok nebo ne. Ve své odpovědi dr. Galla praví znovu výslovně, že pokrok je *»povahy sociálně-fiktivní«*, že *»jde o jevy, které jsou za pokrok považovány a hodnoceny«* a pod. (tedy *ne o pokrok skutečný*) a to přes to, že ve své práci na mnoha místech mluvil o pokroku *skutečném a objektivním* (str. 376, 352, 270, 303, 307). Není přece možno tvrditi současně, že něco je a není zároveň a při tom ujišťovati znovu se vši vehemencí čtenáře, že tato dvě stanoviska jsou v úplné shodě nebo, že jsou jen jedním důsledně zastávaným stanoviskem.

Při výkladu svého methodologického stanoviska dr. Galla prohlásil mimo jiné, že jsem popíral reálnou existenci předmětů pokrokově hodnocených. Prohlašuji důrazně, že se dr. Galla mylí. Nikde jsem ve své kritice nepopíral existenci takových jevů (tedy *»elektrického osvětlení, hygienické profylaxe, etického prvku v hospodaření«* atd.) ba ani jsem se nikde nestavěl na empirické stanovisko, které zastávám. Prohlašoval jsem jen, že s empirického stanoviska, které dr. Galla přijal ze své, (t. j. stanovisko uznávající pokrok za fikci) je nemožno prohlašovati zároveň pokrok za skutečnost. Prohlašuji